

Aktører svarer

Her er svar fra aktører og personer omtalt i «prestesaken».

TEKST

Øystein Helmikstøl

Adriane Lilleskare Lunde

Ole Dag Kvamme

PUBLISERT 31. januar 2017

DET HAR VÆRT VIKTIG for Psykologtidsskriftet å legge fram kritikk og påstander for dem som er omtalt i «prestesaken». Her er svar vi har fått:

Maria, fornærmede:

– Etter det jeg er blitt utsatt for i mitt eget hjem i oppveksten, er min helsesituasjon slik at jeg ikke er i stand til å gå inn i en polemikk om de enkelte hendelser i saken, og jeg går fortsatt til jevnlig behandling hos psykolog for om mulig å kunne få et bedre liv etter hvert. Jeg har forklart meg om de ulike forholdene både i politiavhør, i to rettsinstanser og overfor gjenopptakelseskommisjonen, og har ikke noe mer eller nytt å tilføre. Derimot synes jeg det er viktig for balansens skyld å gi tidsskriftets lesere følgende fakta:

Denne straffesaken ble etterforsket av politiet i lang tid og grundig belyst i to rettsinstanser. Både tingretten og lagmannsretten fant etter en samlet bevisvurdering presten skyldig på samtlige tiltalepunkter, det vil si i å ha begått en rekke voldtekter og andre seksuelle overgrep, grov vold og mishandling over en periode på om lag 12 år.

Hovedforhandlingen i både tingretten og lagmannsretten gikk over 12 dager, og det ble ført flere titalls vitner. Dommen i tingretten var enstemmig. I lagmannsretten ble tiltalte dømt til åtte års fengsel, mens et mindretall på tre i lagmannsretten ville idømme ni års fengsel.

I 2009 engasjerte prestens familie privatetterforsker Tore Sandberg og advokat John Christan Elden for å fremme en gjenopptakelsesbegjæring. Først 17. juni 2012 ble begjæringen oversendt Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker (Gjenopptakelseskommisjonen). Begjæringen besto av 247 sider, samt vedlegg, fotografier og videoopptak.

Om begjæringens innhold uttalte Gjenopptakelseskommisjonens daværende leder, Helen Sæter, følgende til avisen Glåmdalen 26.10.13: «I klagen er det lagt vekt på at fornærmede har avgitt falsk forklaring, og de trekker hennes troverdighet i tvil.» Nå vel fire og et halvt år etter at privatetterforsker Sandberg sendte inn begjæringen, kommer *Tidsskrift for Norsk psykologforening* med (noen av) de samme påstandene.

Gjenopptakelseskommissjonen gjennomgikk begjæringen og foretok også enkelte egne, selvstendige undersøkelser. Kommisjonens konklusjon forelå 25. oktober 2013. Den konkluderte med at det ikke forelå nye bevis eller andre forhold som tilsa at straffesaken burde behandles på nytt. Kommisjonen avviste følgelig begjæringen og begrunnet hvorfor i et 28 siders dokument.

Den enstemmige Gjenopptakelseskommissjonen skriver i sin konklusjon blant annet følgende: «Kommisjonen har verken funnet støtte for domfeltes anførsler om at fornærmedes troverdighet er svekket, eller anførselen om at domfeltes troverdighet er styrket. Tvert imot finner kommisjonen at domfeltes erkjennelser av to «grenseoverskridende» handlinger styrker fornærmedes troverdighet. Begge de aktuelle hendelsene er beskrevet av fornærmede under etterforskningen av saken. Det foreligger således ikke grunnlag for at fornærmede har avgitt bevisst uriktig forklaring. Kommisjonen kan etter dette ikke se at det i domfeltes begjæring eller i saken for øvrig foreligger nye omstendigheter eller nye bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller mildere straff.»

Gjenopptakelseskommissjonen viser her til at presten under soning av fengselsstraffen på Ila hadde erkjent å ha begått ett seksuelt overgrep og ett tilfelle av grov vold mot meg. Selv betegnet han dette som «grenseoverskridende handlinger», ifølge kommisjonen. Erkjennelsen hadde kommet både overfor to medfanger og overfor Sandberg/Elden. I både tingretten og lagmannsretten nektet presten for å ha begått noe som helst av det han var tiltalt for, inkludert de to nevnte handlingene som jeg hadde forklart meg om i politiavhør og i to rettsinstanser.

Når *Tidsskrift for Norsk psykologforening* slår fast at «Saken preges av sprikende forklaringer og manglende oppfølging fra politi, påtalemyndighet og rettsvesenet», vil i tilfelle politi, påtalemyndighet og rettsvesen være de rette til å kommentere dette, ikke jeg som fornærmet i saken.

Læreren på den videregående skolen:

– Jeg ønsker ikke å uttale meg mer om denne saken. Presten fikk sin helt rettmessige dom.

Jeg fraber meg også flere henvendelser.

Kristin Flaten gunstad, daværende studenthelserådgiver:

– Jeg har forklart meg i politiavhør og for retten i to instanser, om min kontakt med og rolle overfor fornærmede. Av respekt for fornærmede, og dommen fra to rettsinstanser samt Gjenopptagelseskommissjonens konklusjon i 2013, ønsker jeg ikke å kommentere saken.

Freddy Knutsen, daværende studentprest:

– I tråd med det jeg har svart tidligere, ønsker jeg ikke kommentere saken ytterligere.

Solveig Fiske, daværende personalsjef og etter hvert biskop:

Solveig Fiske har kommentert tekstavsnitt i dokumentaren.

Kirken har fortsatt ikke annet enn den 22 år gamle kvinnens ord. Men biskopen tar stilling. Samme kveld blir det bestemt: Presten skal ut av tjeneste.

– Vi hadde på daværende tidspunkt vært kjent med og arbeidet med kvinnens henvendelse over tid. Sett fra mitt ståsted som fungerende personalsjef i denne tidsperioden framstår dette som en påstand uten forankring i det som var realitetene i avveiningene som ble gjort fredag 25. august 2006. Her framstilles det som grunnlaget for å inngå avtale med presten bare hadde sin bakgrunn i informasjon som klageren hadde fremmet. Omstendighetene var mer sammensatt enn det som beskrives her, i og med at vi hadde fått henvendelser fra media som var rede til å gjøre et oppslag på saken. Det biskopen tok stilling til på dette tidspunktet, var hvordan en kunne skjerme både kvinnen, presten og den lokale kirke inn mot et slikt avisoppslag.

Støttespillerne holder seg stort sett utelukkende til Marias fortellinger, noe også Kirken gjør.

– Både fungerende biskop og fungerende personalsjef var opptatt av å håndtere helheten i situasjonen på korrekt måte, og var i denne situasjonen opptatt av å ivareta både den aktuelle kvinnen, presten og den lokale kirke på saksvarende måte gjennom de avtaler og tiltak som ble gjort.

Solveig Fiske går inn i et annet rom, og leser skrivet. Slik blir Fiske innlemmet i hemmeligheten, og også Fiske blir Marias fortrolige.

– Uttrykket «Marias fortrolige» kan leses som at det ble en personlig nær relasjon der undertegnede ble en av Marias nærmeste. Det stemmer ikke. Men det som er korrekt, er at jeg ved å lese skrivet hennes ble informert om hva Maria ville formidle seg om.

Nå presser de på for at Maria skriftlig skal stå for beskyldningene, eller selv anmelde saken til politiet. Men Maria vil ikke. Solveig Fiske kontakter likevel politibetjent Tone Sørumschaugen på Gjøvik.

– Det er korrekt at jeg kontaktet henne blant annet for å tydeliggjøre at vi forventet å få melding når eventuell anmeldelse forelå.

Presten avviser skyld, men Lappegard og Fiske tror ikke på ham. Biskopen mener prestens kroppsspråk viser at han er skyldig.

– Dersom det er tjenestesamtalen 26. august som omtales her, så framstår dette som en underlig påstand. Både fungerende biskop og fungerende personalsjef var opptatt av å håndtere helheten i situasjonen på korrekt måte, og var i denne situasjonen opptatt av å ivareta både den aktuelle kvinnen, presten og den lokale kirke på saksvarende måte gjennom de avtaler og tiltak som ble gjort.

Sevat Lappegard og Solveig Fiske mente at prestens stedatter var troverdig.

– Det er korrekt at undertegnede tok prestens stedatter på alvor og mente hun var troverdig. Det har jeg formidlet både i avhør og i tingretten.

Sevat Lappegard, daværende fungerende biskop:

Sevat Lappegard har kommentert to avsnitt i dokumentaren.

Samme kveld bestemmer han seg. Presten skal bort.

– Det framgår ikke av teksten som jeg har fått tilsendt, hvilken dato «samme kveld» refererer til. Uansett er det påfallende at Psykologtidsskriftet mener å vite at jeg en kveld har bestemt meg for at «presten skal bort». Dette har Psykologtidsskriftet ikke dekning for i kildene sine.

At «presten skal bort» er ikke den tilnærming jeg som fungerende biskop hadde til saken. Biskopens oppgave er å ivareta prestedienstens kvalitet og integritet, prestedienstens etikk og tilhørende personalomsorg. Psykologtidsskriftet har selvsagt ikke innsyn i den saksbehandling biskopen hadde på denne saken. For å vise hvor annerledes biskopens tilnærming til saken er enn den Psykologtidsskriftet synes å legge til grunn, vil jeg vise til:

25.08.06 ble vi i ledelsen for Hamar bispedømme fra ansvarlig hold i pressen informert om at de hadde en sak mot vedkommende prest om seksuelle overgrep. De hadde som intensjon å trykke dette. Deres kilde var ikke fra kirkelig hold.

Presten ble derfor på kort varsel innkalt til tjenestesamtale 26.08.06 med bisitter. Innholdet i tjenestesamtalen er unntatt offentlighet, men jeg kan opplyse at formålet med samtalen var å informere ham om at pressen hadde en slik sak mot ham, at biskopen fra annet hold var kjent med samme anklage, og hva vi kunne gjøre i situasjonen for å beskytte ham. Han ville komme i en meget vanskelig situasjon om denne saken skulle bli offentlig gjennom pressen samtidig som han sto i daglig tjeneste.

Vi (biskop, prest med bisitter) konkluderte med at han skulle søke permisjon med lønn inntil den akutte situasjonen var mer avklart. Han hadde slik permisjon fra 28.08.06 til 07.10.06. I sammenheng med permisjonen ble det tilrettelagt for støtte og oppfølging ved upartisk instans med høy faglig kompetanse og kvalitet.

Dette er noe ganske annet enn «å bestemme seg for at presten skal bort».

Psykologtidsskriftet bør også vite at det er ikke biskopens myndighet å «bestemme» om en prest «skal bort». Det er et ansvar som tilligger tilsettende organ, som er bispedømmerådet.

Lappegard og Fiske tror ikke på ham. Biskopen mener prestens kroppsspråk viser at han er skyldig.

– Det framgår ikke her heller hvilket møte du omtaler her, men jeg antar det kan være tjenestesamtalen referert til ovenfor 26.08.06. Jeg viser til det jeg skrev ovenfor, om formålet med denne samtalen. «Skyld» var ikke tema. Om vi «tror på ham», kan Psykologtidsskriftet umulig vite noe om. At biskopen skal ha tillagt kroppsspråk noen betydning i denne sammenheng, er en helt urimelig påstand. Tema for møtet var å informere om anklagene mot ham og beskytte ham i den situasjonen som hadde oppstått.

Johan Martin Welhaven, visepolitimester innlandet politidistrikt:

– Formålet med etterforskningen er å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for å avgjøre spørsmålet om tiltale og tjene som forberedelse for rettens behandling av spørsmålet om straffskyld og eventuelt spørsmålet om fastsettelse av reaksjon, jf. straffeprosessloven § 226. Som det fremkommer av samme bestemmelse, skal etterforskningen klarlegge både det som taler mot siktede, og det som taler til hans fordel.

Denne saken er grundig etterforsket og prøvd i to rettsinstanser, hvor både rettens dommere, tiltaltes forsvarer og påtalemyndigheten har hatt god anledning til å stille de nødvendige kritiske spørsmål, både i forhold til bevisenes troverdighet og politiets etterforskning. Saken var også underlagt omfattende mediedekning, med journalistenes mulighet til å stille kritiske spørsmål underveis.

I tillegg har saken vært begjært gjenopptatt ved Gjenopptakelseskommissjonen. I forkant av begjæringen har det vært gjennomført privat etterforskning som støtter oppunder begjæringen. Etter grundig saksbehandling traff Gjenopptakelseskommissjonen den 24. oktober 2013 beslutning om ikke å gjenåpne saken. Det fremkommer at vurdering av fornærmedes troverdighet har vært en sentral del av både begjæringen om gjenopptakelse og kommisjonens vurderinger.

Foranstående understøtter vår beslutning om ikke å gå nærmere inn på denne saken.

Om det foreligger nye opplysninger, som ikke har vært tilgjengelige for Gjenopptakelseskommissjonen da saken var til behandling der, er det vår oppfatning at Gjenopptakelseskommissjonen er rette vedkommende å henvende seg til, for den som har partsrettigheter.

Klara Signe Bredeesen-Vestby, meddommer i tingretten:

– Vi dømte den gangen ut fra det vi syntes var riktig. Utover det har jeg ingen kommentarer.

Hilde Mo, medforsvarer i lagmannsretten:

– Som medforsvarer til avdøde advokat Sigmund Øien er jeg ikke enig i at forsvarerarbeidet i «prestesaken» skal kritiseres. Det var flere spesielle omstendigheter i saken. Jeg mener dommen er feil, og at presten er dømt for forhold han ikke har begått. En av årsakene til at dette bar galt av sted, var det høyst uvanlige psykologarbeidet som ble gjort. Sakkyndigrapporten fra rettsoppnevnt sakkyndig ble tillagt avgjørende vekt i spørsmålet om fornærmedes troverdighet.

I tillegg var prestens framtoning ødeleggende for ham. Jeg vil gå så langt som å si at han var sitt verste vitne. Dette har sammenheng med hans psykiske helse, spesielt hans Asperger-diagnose, å gjøre, den gjør at han kan fremstå påfallende. Dette er risikofyllt når det er juryen som avgjør.

I tillegg tok Kirken klart standpunkt mot presten helt fra starten, og la fornærmedes fremstilling til grunn, før saken engang var anmeldt.

Anne Cecilie Dessarud, kst. statsadvokat hos Riksadvokaten:

– Domfelte begjærte som kjent saken gjenopptatt høsten 2012.

Gjenopptakelseskommisjonen avgjorde 24. oktober 2013 at begjæringen om gjenåpning ikke skulle tas til følge. Forut for avgjørelsen ble saken utredet av kommisjonen etter reglene i straffeprosessloven kapittel 27. Kommisjonen har redegjort for anførsle og sine vurderinger av disse i sin 28 sider lange avgjørelse. Som ledd i forberedelsene ble også påtalemyndigheten gitt anledning til å uttale seg. Deler av våre merknader er gjengitt i kommisjonens avgjørelse.

Henvendelsen fra Psykologtidsskriftet foranlediger ingen ytterligere merknader herfra nå. Dersom saken på et senere stadium begjæres gjenåpnet, vil vi på vanlig måte vurdere å avgi uttalelse på anmodning fra kommisjonen.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 55, nummer 2, 2017, side

TEKST

Øystein Helmikstøl, journalist i Psykologtidsskriftet

Adriane Lilleskare Lunde, psykologstudent ved UiO

Ole Dag Kvamme, frilansjournalist